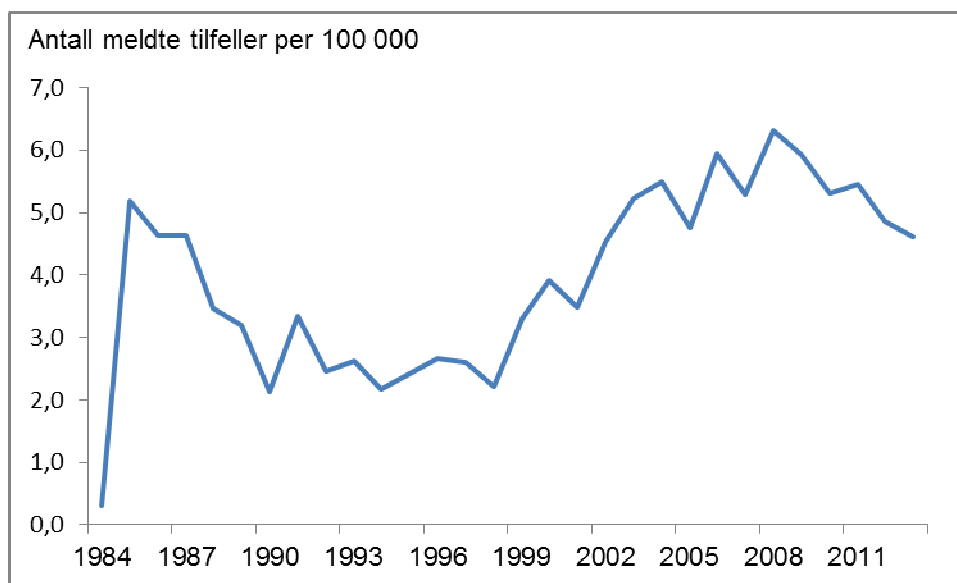

Hivsituasjonen i Norge per 31. desember 2013

Folkehelseinstituttet følger nøye hivsituasjonen i Norge ved anonymiserte meldinger fra legene til Meldingssystem for smittsomme sykdommer (MSIS). I 2013 ble det diagnostisert 233 nye hivsmittede i Norge, 158 (68 %) menn og 75 kvinner mot 242 hivsmittede i 2012. Dette er en ytterligere nedgang i antall hivpositive som påvises årlig, og sammenliknet med toppåret 2008 ble det i 2013 meldt 22 % færre tilfeller (se fig 1). Nedgangen ses blant heteroseksuelt smittede, både de som er blitt smittet mens de er bosatt i landet og blant innvandrere smittet heteroseksuelt før ankomst Norge. Blant menn som har sex med menn (msm) holder hivtallene seg vedvarende høye. Økt testaktivitet, kondombruk og flere hivsmittede på effektiv behandling er de viktigste forebyggende tiltakene.

Figur 1. Hivinfeksjon i Norge meldt MSIS 1984 - 2013 etter diagnoseår.

Forekomsten av hiv blant stoffmisbrukere i Norge holder seg fortsatt på et stabilt lavt nivå (tab 1). Totalt er det nå diagnostisert 5 371 hivpositive i Norge, 3 618 menn og 1 753 kvinner.

Tabell 1. Hivinfeksjon i Norge etter smittemåte og diagnoseår.

Smittemåte	<04	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	Total
Heteroseksuell	1273	161	134	165	141	185	171	157	155	142	123	2806
- smittet mens bosatt i Norge	443	42	33	42	41	46	44	57	46	46	31	871
- smittet før ankomst Norge	830	119	101	123	100	139	127	100	109	96	92	1935
Homoseksuell	893	71	56	90	77	92	88	85	97	76	98	1724
Sprøytemisbruk	486	15	20	7	13	12	11	11	10	11	8	604
Via blod/-blodprodukt	46						1					47
Fra mor til barn	34	1	5	6	9	4	4	1	4	7	1	76
Annen/ukjent	61	2	4	9	8	6	9	4	2	6	3	114
Total	2793	250	219	277	248	299	284	258	268	242	233	5371

Menn som har sex med menn

Det ble påvist 98 hivtilfeller blant menn som har sex med menn (msm) i 2013. Etter en nedgang i 2012 er antall diagnostiserte tilfeller blant msm igjen på samme nivå som i 2011. Økningen ses blant msm med innvandrerbakgrunn, særlig blant personer smittet før ankomst Norge (tabell 2). Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene og denne trenden forsterker seg i 2013. Av de 98 tilfellene meldt i 2013 har 47 innvandrerbakgrunn, hvorav 25 ble smittet mens de var bosatt i Norge og 22 smittet før innvandring til Norge. Av de 47 personene med innvandrerbakgrunn kommer 23 fra andre europeiske land, 15 fra Asia, sju fra Sør- og Mellom-Amerika og to fra Nord-Amerika.

Tabell 2. Hivinfeksjon hos msm 2001-2013 etter herkomst

Herkomst	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Født i Norge	22	39	50	45	74	59	72	59	55	70	51	51
Innvandrer smittet før ankomst Norge	5	4	5	7	6	3	4	2	12	10	6	22
Innvandrer smittet etter ankomst Norge	3	14	16	4	10	15	16	27	18	17	19	25
Total	30	57	71	56	90	77	92	88	85	97	76	98

Tabell 3 viser at flertallet av msm diagnostisert i 2013 fortsatt har blitt smittet i Norge og som tidligere særlig i Oslo. I øvrige Norge er antall smittede uforandret fra 2012. Av de 11 tilfellene smittet i Norge utenfor Oslo oppgir tre at de ble smittet i Bærum, tre i Stavanger mens de øvrige fem ble smittet i ulike kommuner. Av de 40 som oppgis smittet i utlandet i 2013 er 20 smittet i Europa, 11 i Asia, åtte i Amerika, og en i Afrika.

Tabell 3. Hivinfeksjon hos msm 2001-2013 etter diagnoseår og smittested

Smittested	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Oslo	11	14	32	47	33	57	43	47	57	46	50	32	42
Øvrige Norge	7	2	3	5	3	9	14	14	15	12	18	11	11
Utlandet	12	11	15	16	18	19	15	23	13	26	26	28	40
Ukjent	9	3	7	3	2	5	5	8	3	1	3	5	5
Total	39	30	57	71	56	90	77	92	88	85	97	76	98

Helt siden 2003, da hivtallene blant msm begynte å øke kraftig i Norge, har smittesituasjonen blant msm vært preget av at mange smittes ved tilfeldig eller anonym sex i Norge eller i utlandet. I 2013 oppga 63 (64 %) av de meldte hivtilfellene at de ble smittet av en tilfeldig partner, 11 av fast partner og for 24 tilfeller var relasjonen til smittekontakten ukjent.

Indikasjonen for å ta hivtesten i 2013 var for 40 (41 %) kliniske symptomer på hivsykdom (hvorav 11 hadde aids og 13 akutt hivinfeksjon), 34 ble testet etter pasientens eget ønske, 17 ble testet pga. annen rutineundersøkelse i kontakt med helsevesenet og sju personer ble påvist hivpositive som ledd i smitteoppsporing. Median alder for de meldte hivpositive msm i 2013 er 35 år (18-66), på nivå med gjennomsnittet de siste 10 årene. Av tilfellene meldt i 2013 var ni personer 25 år eller yngre på diagnostetidspunktet og kun en person under 20 år.

Heteroseksuelt smittede

Et stort flertall av heteroseksuelt smittede som påvises hivpositive i Norge er personer av utenlandsk opprinnelse. Basert på informasjon til MSIS om tidligere negative hivtester og gode smitteanamneser, kan man i stor grad vurdere om personer med utenlandsk bakgrunn er smittet før eller etter ankomst til Norge. For å gi et bedre bilde av hivepidemien blant heteroseksuelle har vi delt de heteroseksuelt smittede i to grupper, hhv. de som var bosatt i Norge da de ble smittet (tab 4) og de som var smittet før ankomst til Norge (tab 5).

Smittet mens bosatt i Norge

I 2013 ble 31 personer (20 menn og 11 kvinner) diagnostisert etter heteroseksuell smitte mens de var bosatt i Norge mot 46 tilfeller i 2012. Nedgangen i denne gruppen kommer i hovedsak blant heteroseksuelt smittede menn (33 påvist i 2012) og spesielt blant menn smittet heteroseksuelt i Norge. Utviklingen de siste årene har vært at antallet personer med innvandrerbakgrunn smittet mens de er bosatt i Norge har økt til om lag en tredel av de påviste heteroseksuelle tilfellene årlig. I 2013 var 25 (81 %) av de 31 tilfellene i denne gruppen født i Norge, mens seks var innvandrere smittet mens de var bosatt i Norge.

Fortsatt blir flertallet av kvinnene smittet i Norge, vanligvis av sin ektefelle eller faste partner som også selv er heteroseksuelt smittet. Av de 11 kvinnene påvist i 2013 ble seks smittet i Norge. Som det fremkommer i tabell 4 blir det relativt sjelden påvist heteroseksuell smitteoverføring fra biseksuelle menn og stoffmisbrukere i Norge.

De fleste heteroseksuelt smittede menn er som tidligere smittet i utlandet. Av de 20 tilfellene påvist i 2013 ble 15 (75 %) smittet i utlandet. Som tidligere år er Thailand hyppigst oppgitt som smittested i utlandet med ni tilfeller i 2013 mot fem tilfeller i 2012. 12 av de 20 mennene oppgir at de er smittet av en tilfeldig seksualkontakt i utlandet.

Median alder for mennene ved diagnostetidspunktet var 41 år (23-74) og for kvinnene 41 år (32-66).

Tabell 4. Smittested og smittekildens smitte måte for personer som er hivsmittet heteroseksuelt mens de bodde i Norge etter diagnoseår.

Smittested	Smittekildens smitte måte	Før 09	09	10	11	12	13	2013		Total 1984-13		
								M	K	M	K	Alle
Norge	Heteroseksuell	143	19	23	17	21	10	5	6	91	144	235
	Homoseksuell	14				1					15	15
	Sprøytemisbruk	43			2					10	35	45
	Annen, ukjent	80	1	8	1					54	36	90
Norge totalt		280	20	31	20	22	10	5	5	155	229	384
Afrika	Trolig hetero-seksuell	114	7	3	6	6	4	2	2	116	24	140
Asia		137	13	15	16	11	13	11	2	194	11	205
Amerika		31	1	2		2	1	1		30	7	37
Europa		52	3	4	4	2	1	1		33	34	67
Utland uspes.		16				2				16	1	17
Utland totalt		350	24	24	26	23	19	15	4	389	77	466
Ukjent		16		2		1	2		1	15	5	20
Total		646	44	57	46	46	31	20	11	559	312	871

Smittet før ankomst til Norge

Denne gruppen består i hovedsak av personer som kommer til Norge som asylsøkere eller familieinnvandrere. I 2013 ble det diagnostisert 92 nye hivtilfeller i gruppen, 61 kvinner og 31 menn, mot 96 tilfeller i 2012. Flertallet i denne gruppen (73 % i 2013) kommer som tidligere fra Afrika, særlig fra Afrikas horn. De fleste fra Asia er som tidligere thailandske kvinner (10 i 2013) som kommer til Norge som ledd i familieinnvandring med norsk ektemann. Median alder for 2013-tilfellene var 35 år (23-53) for menn og 33 år (16-57) for kvinner.

Tabell 5. Opprinnelsesverdensdel for personer som er heteroseksuelt smittet med hiv før de kom til Norge etter diagnoseår.

Til Norge fra	Før 04	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	2013		Total 1984-13		
												M	K	M	K	Alle
Afrika	684	88	78	103	83	108	103	75	80	64	67	23	44	676	858	1534
Asia	98	27	17	14	13	22	18	15	17	18	16	3	13	41	233	274
Amerika	15		1	3		2		9	4	3	1		1	14	24	38
Europa	33	4	5	3	4	6	6	1	8	11	8	5	3	42	47	89
Total	830	119	101	123	100	138	127	100	109	96	92	31	61	773	1162	1935

Injisierende stoffmisbrukere

Av de åtte tilfellene blant injiserende misbrukere meldt i 2013 er det seks menn og to kvinner. Fem av tilfellene er innvandrere som er smittet i opprinnelige hjemland før de kom til Norge, hvorav fire kommer fra Øst-Europa. Av de tre tilfellene smittet i Norge er to misbrukere smittet i Bergen og en i Telemark fylke. Median alder for tilfellene i 2013 var 31 år (30-37). Andelen hivpositive

stoffmisbrukere smittet før ankomst Norge har økt de siste 10 årene, og utgjør 34 % (40) av de 118 hivtilfellene påvist blant misbrukere totalt i denne tiårsperioden. Av de 40 tilfellene smittet før ankomst Norge kommer 75 % fra land i Øst-Europa.

Øvrige tilfeller meldt i 2013

Det ble i 2013 meldt et barn smittet ved fødsel i Norge. Dette er det første kjente tilfelle av mor/barn-smitte hos barn født i Norge siden 2000. Selv om mor var kjent hivpositiv gjennom svangerskapet og det ble gitt antiviral profylakse ble barnet likevel smittet. De tre tilfellene med ukjent smittebakgrunn er alle menn med innvandrerbakgrunn.

Fylkesfordeling

Det har i 2013 vært en økning i antall meldte msm fra Oslo, Akershus og Rogaland. For øvrig har det vært små endringer i den fylkesvise situasjonen når det gjelder meldte hivtilfeller smittet mens de er bosatt i Norge. Det er fortsatt antall nyankomne asylsøkere/innvandrere og mottakssituasjonen i fylkene som i størst grad påvirker årlige svingninger i hivtallene i de enkelte fylkene.

Tabell 6. Hivinfeksjon i Norge etter bostedsfylke på diagnosetidspunktet (kumulativ rate per 100 000 innbyggere).

Fylke	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Tot. 1984-13	%	Rate
Østfold	17	12	5	6	7	9	182	3,4	65,0
Akershus	15	22	19	15	18	18	479	8,9	82,6
Oslo	114	102	101	97	88	97	2274	42,3	361,0
Hedmark	9	5	4	5	12	6	90	1,7	47,4
Oppland	9	5	15	13	6	4	124	2,3	65,3
Buskerud	16	10	9	10	12	11	205	3,8	75,9
Vestfold	9	9	5	5	6	4	142	2,6	59,2
Telemark	7	6	4	2	6	6	115	2,1	67,6
Aust-Agder	1	3	5	1	4	3	69	1,3	62,7
Vest-Agder	5	6	4	10	6	3	95	1,8	52,8
Rogaland	21	10	14	22	17	24	305	5,7	66,3
Hordaland	19	26	21	37	17	14	388	7,2	76,1
Sogn og Fjordane	2	8	2	5	3	4	52	1,0	47,3
Møre og Romsdal	11	12	9	7	14	6	159	3,0	61,2
Sør-Trøndelag	8	13	8	10	10	6	199	3,7	64,2
Nord-Trøndelag	10	7	6	4	3	4	108	2,0	77,1
Nordland	12	11	17	11	8	5	164	3,1	68,3
Troms	9	14	9	6	4	5	155	2,9	96,9
Finnmark	5	3	1	1	1	1	51	0,9	63,8
Ukjent/utland				1		3	15	0,3	
Total	299	284	258	268	242	233	5371	100,0	105,1

Vi minner for øvrig om at mer detaljert fylkesvis hivstatistikk finnes tilgjengelig på msis.no. Med funksjonen "lag din egen tabell" kan man fordele tilfellene etter smittemåte på fylkesnivå, men av personverngrunner ikke på kommunenivå.

Kommentar

Den observerte nedgangen i det samlede antall diagnostiserte hivsmittede de siste årene skyldes hovedsakelig en nedgang i meldte tilfeller blant heteroseksuelt smittede, både de som er blitt smittet mens de er bosatt i landet og innvandrere smittet heteroseksuelt før ankomst Norge. Blant menn som har sex med menn (msm) holder hivtallene seg vedvarende høye.

Menn som har sex med menn

Antallet nye diagnostiserte tilfeller av hiv blant msm var også i 2013 høyt sammenliknet med 2002 da det ble meldt 30 tilfeller i denne gruppen. Høye tall for denne gruppen de siste årene har resultert i en høy hivforekomst blant msm i de utsatte miljøene og et vedvarende høyt smittepress. Dette forsterkes ved at mange nysmittede med høy smittsomhet ikke kjenner sin hivstatus. Antall påviste tilfeller av gonorré og syfilis blant msm fortsatte å øke i 2013, noe som også bekrefter at det skjer mye risikosex blant msm. Tidlig diagnostikk er et prioritert mål i det forebyggende arbeidet.

I tillegg til økt kondombruk er derfor tidlig diagnostikk et prioritert mål i det forebyggende arbeidet. Viktigheten av økt testing i gruppen bekreftes også ved at et betydelig antall msm først får kjennskap til sin hivstatus etter at de har utviklet alvorlig sykdom grunnet immunsvikt. I 2013 utgjorde disse 11 % av alle nye tilfeller blant msm. Det er å håpe at fortsatt utvikling av lavterskeltilbud med bruk av hurtigtester vil øke testeaktiviteten. Helseutvalget for bedre homohelses likemannstilbud med bruk av hurtigtest som har vært tilgjengelig siden desember 2012 ser ut til å ha lyktes med å tiltrekke andre grupper av msm enn det etablerte helsevesenet gjør. I løpet av det første året med dette tilbudet har ni personer testet hiv-positiv. Lavterskeltilbud rettet mot msm finnes fortsatt bare i noen av de største byene. Fastleger rundt om i landet har derfor fortsatt en viktig rolle i tidlig diagnostikk av hivinfeksjon, også blant msm.

Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene og denne trenden forsterket seg i 2013 hvor nesten halvparten av de diagnostiserte msm har innvandrerbakgrunn.

MSIS-data kan i dag i liten grad avdekke om diagnostiserte msm er smittet av én som visste han var hivpositiv (på eller ikke på behandling) eller om hivstatus for sexkontakten var ukjent. Innsamling av slik informasjon er av økende betydning for å forstå hivepidemien blant msm, ikke minst etter at flere hivpositive msm settes på effektiv behandling.

I de nye oppdaterte faglige retningslinjene for oppfølging og behandling av hiv som snart publiseres av Norsk forening for infeksjonsmedisin legges det opp til å starte hivbehandlingen tidligere, også i en smitteforebyggende sammenheng. Hivsmittede på effektiv behandling er betydelig mindre smittsomme enn de som ikke står på behandling.

Heteroseksuelle

Nedgangen i diagnostiserte tilfeller av hiv i 2013 skyldes i all hovedsak nedgang i hivtilfeller blant heteroseksuelt smittede, både de som er blitt smittet mens de er bosatt i landet i den norske befolkning og blant innvandrere smittet heteroseksuelt før ankomst Norge. Det er for tidlig å si om dette reflekterer en trend blant heteroseksuelle hivtilfeller. Antall positive i denne gruppen varierer særlig med antall nye innvandrere som årlig kommer til Norge fra høyendemiske områder. Både i Norge og verden rundt oss øker antall hivsmittede heteroseksuelle og med fortsatt lav trusseloppfatning i forhold til smitterisiko og lav kondombruk ved tilfeldig sex øker sårbarheten også for denne gruppen.

I likhet med msm må flyktninger, asylsøkere og familiegjenforente fra land med høy hivforekomst fortsatt gis høy prioritet i forebyggingsarbeidet. Særlig har det vist seg vanskelig for helsetjenesten å nå den store gruppen som kommer til Norge som ledd i familiegjenforening. Innvandrerkvinner har i praksis også vist seg å være en spesielt utsatt gruppe i forhold til risiko for hivsmitte i Norge. Folkehelseinstituttet antar at om lag 1400-1600 innvandrere nå lever med hiv i Norge og denne gruppen representerer hvert år om lag halvparten av alle diagnostiserte hivtilfeller. Et viktig mål i det forebyggende arbeidet vil fortsatt være å sikre tidlig diagnostikk og god oppfølging av de hivsmittede i denne gruppen samt sikre innvandrerpopulasjonen i Norge tilstrekkelig kunnskap om hiv til å møte det økende smittepresset både internt i innvandremiljøene i Norge og på reise i utlandet.